

5.4. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ EKOLOGICZNYCH

W harmonogramach realizacyjnych przygotowanych dla gminy Szubin, poszczególnym celom strategicznym, w ramach wyznaczonych kierunków działań, przyporządkowano konkretne zadania z określeniem czasu ich realizacji i instytucje, które powinny je realizować lub współrealizować. Z uwagi na specyfikę niektórych zadań np. edukacja ekologiczna, czy zadania kontrolne będą one realizowane zarówno w ramach harmonogramu krótko i długoterminowego (m.in. jako zadania ciągłe).

W ramach wyznaczonych harmonogramów realizacyjnych, zadania podzielono na zadania własne gminy i zadania koordynowane.

- ❖ **zadania własne gminy** - przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy;
- ❖ **zadania koordynowane** - pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom powiatowym, wojewódzkim, bądź centralnym;

Proces zarządzania środowiskiem spoczywa na władzach lokalnych. Mając na uwadze spójność koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych, a także współpracę z pozostałymi partnerami, zarządzanie środowiskiem gminy Szubin przy pomocy Programu Ochrony Środowiska wymagać będzie ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację, struktury organizacji Programu oraz systemu monitoringu.

Władze Gminy pełnią w odniesieniu do Programu kilka funkcji. Jedną z ważniejszych jest **funkcja regulacyjna**, na którą składają się akty prawa lokalnego - uchwały oraz decyzje administracyjne związane odpowiednio z określonymi obszarami zagadnień środowiskowych. Władze pełnią również **funkcje wykonawcze** (zadania wynikające z ustaw) i kontrolne. Pożądane jest, aby władze gminy pełniły również **funkcje wspierające** dla podmiotów zaangażowanych w rozwój gminy oraz funkcje kreujące działania ukierunkowane na poprawę środowiska przyrodniczego.

Do podstawowych instrumentów prawnych odnoszących się do zagadnień ochrony środowiska należą: standardy i normy środowiskowe, pozwolenia i odpowiedzialność administracyjna, karna i cywilna. Głównymi instrumentami finansowymi są opłaty ekologiczne, kary, fundusze celowe, ulgi podatkowe. Wśród instrumentów o charakterze społecznym wyróżniamy dostęp do informacji, komunikację społeczną, edukację i promocję ekologiczną.

VI. HARMONOGRAM REALIZACYJNY

Objaśnienia do harmonogramu:

	Zadania do realizacji w najbliższym okresie tzw. harmonogram krótkookresowy (2008 - 2011)
	Zadania do realizacji w późniejszym okresie (2012 - 5)
	Zadania do realizacji w okresie 2008 - 2015 – harmonogram długookresowy
Cele strategiczne - zostały ujęte jako cele długookresowe obejmujące okres 8 lat	

GOSPODARKA WODNO - ŚCIEKOWA

Cel ekologiczny: *modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodno - ściekowej dla zapewnienia lepszej ochrony środowiska oraz poprawy warunków życia mieszkańców.*

Kierunek działania: Zaopatrzenie w wodę.						
1.	Zadanie	Dalsza rozbudowa sieci wodociągowej na terenie gminy i miasta Szubin: 1a. Budowa wodociągu w miejscowościach Szkocja, Wojślawiec, Skórzewo, Kołaczkowo zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt około 1 293 334 zł 1b. Budowa wodociągu w miejscowościach Zalesie, Ameryczka zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt około 200 000 zł 1c. Budowa wodociągu w miejscowości Smolniki zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt około 100 000 zł				
	Jednostka realizująca	Gmina Szubin, KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne zgodnie z planami inwestycyjnymi jednostek realizujących, około 1 593 334 zł				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Jakość wody ujmowanej i dostarczanej siecią wodociągową, obniżenie energochłonności urządzeń, poprawa zabezpieczenia stref ochrony bezpośredniej ujęć.				

2.	Zadanie	Sukcesywna wymiana i renowacja wyeksploatowanych odcinków sieci wodociągowej w tym sieci z rur azbestowo-cementowych.				
	Jednostka realizująca	KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne zgodne z planami inwestycyjnymi jednostek realizujących.				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość zmodernizowanej sieci, jakość wody w wodociągach, zmniejszenie strat wody na sieci.				
3.	Zadanie	Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sportowej, Orzeszkowej i Krasickiego w Szubinie zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009.				
	Jednostka realizująca	Gmina Szubin, KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne zgodne z planami inwestycyjnymi jednostek realizujących, około 1 000 000 zł (budowa kanalizacji sanitarnej, deszczowej i sieci wodociągowej)				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Jakość wody ujmowanej i dostarczanej siecią wodociągową, obniżenie energochłonności urządzeń, poprawa zabezpieczenia stref ochrony bezpośredniej ujęć.				
4.	Zadanie	Sukcesywna rozbudowa sieci wodociągowej na nowo powstałych osiedlach (np. Osiedle Leśne – nowa część), terenach objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz terenach, dla których wydano decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.				
	Jednostka realizująca	Gmina Szubin, KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne zgodne z planami inwestycyjnymi jednostek realizujących. Np. Budowa kanalizacji sanitarnej, deszczowej i sieci wodociągowej na nowym terenie Osiedla Leśnego- około 1 446 520 zł (Uchwała z dnia 30.12.2008 w sprawie budżetu gminy Szubin na rok 2009)				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	długość sieci wodociągowej, liczba mieszkańców podłączonych,				

Kierunek działania: Gospodarka ściekowa.						
1.	Zadanie	<p>Dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy i miasta Szubin:</p> <p>1a. Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Szubin, Wolwark, Pińsko i Zalesie zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt około 12 084 513 zł</p> <p>1b. Budowa kanalizacji sanitarnej Rynarzewo - Szubin zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt około 23 399 436 zł.</p> <p>1c. Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Zamość, Żurczyn i Tur zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt - około 14 629 140 zł.</p> <p>1d. Budowa kanalizacji sanitarnej na Osiedlu Bydgoskim zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt - około 1 000 000 zł.</p> <p>1e. Budowa kanalizacji sanitarnej w ulicy Sportowej, Krasickiego i Orzeszkowej zgodnie z Uchwałą RM z dnia 30.12.2008 w sprawie uchwalenia budżetu gminy Szubin na rok 2009. – przewidywany koszt - około 1 000 000 zł (budowa kanalizacji sanitarnej, deszczowej i sieci wodociągowej)</p>				
	Jednostka realizująca	Gmina Szubin, KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne zgodne z planami inwestycyjnymi – około 52 113 089 zł				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość wybudowanej sieci, liczba mieszkańców podłączonych do sieci.				
	2.	Zadanie	<p>Sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej na nowo powstałych osiedlach (np. Osiedle Leśne – nowa część), terenach objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz terenach, dla których wydano decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.</p>			
Jednostka realizująca		Gmina Szubin, KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie				
Rodzaj przedsięwzięcia		Własne i Koordynowane				
Lata realizacji		2008	2009	2010	2011	2012-2015
Koszty realizacji		Koszty inwestycyjne zgodne z planami inwestycyjnymi jednostek realizujących. Np. Budowa kanalizacji sanitarnej, deszczowej i sieci wodociągowej na nowym terenie Osiedla Leśnego- około 1 446 520 zł (Uchwała z dnia 30.12.2008 w sprawie budżetu gminy Szubin na rok 2009)				
Źródła finansowania		Środki własne jednostek realizujących, inne środki finansowe.				
Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)		długość sieci wodociągowej, liczba mieszkańców podłączonych,				

3.	Zadanie	Kontrola szczelności zbiorników bezodpływowych w miejscowościach gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest nieopłacalna oraz częstotliwości ich opróżniania				
	Jednostka realizująca	Gmina, PINB w Nakle				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne, koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty własne zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość zewidencjonowanych zbiorników				
4.	Zadanie	Kontrola prawidłowości wykonania oraz sposobu pozbywania się osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni ścieków.				
	Jednostka realizująca	Gmina, PINB w Nakle				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne, koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty własne zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość zewidencjonowanych zbiorników				

ZASOBY PRZYRODNICZE

Cel ekologiczny: **zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie i przywracanie do stanu właściwego składników przyrody, w szczególności ekosystemów zachowanych w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego.**

Kierunek działania: Ochrona i rozwój systemu obszarów chronionych						
1.	Zadanie	Utrzymanie czystości w miejscach o większym natężeniu ruchu turystycznego.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Powszechne odczucie czystości, wzrost estetyki środowiska przyrodniczego				

2.	Zadanie	Ustanawianie (wraz z opracowaniem dokumentacji) nowych użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo – krajobrazowych i pomników przyrody.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość ustanowionych form ochrony				
3.	Zadanie	Przygotowanie planu zabiegów konserwacyjnych i pielęgnacyjnych form ochrony przyrody.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Opracowanie planu				
4.	Zadanie	Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych oraz zieleni wiejskiej.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość podjętych działań, wzrost estetyki obszarów zielonych				
5.	Zadanie	Zalesianie gruntów ornych o niskiej użyteczności gleb, wprowadzenie zadrzewień śródpolnych na terenach rolniczych				
	Jednostka realizująca	Gmina, Nadleśnictwo, Właściciele gruntów				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Budżet Państwa, Fundusze pomocowe, Fundusz leśny, Środki własne właścicieli gruntów, środki własne gmin				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Poprawa środowiska rolniczego, ochrona gleb				

Kierunek działania: Integracja aspektów ekologicznych z planowaniem przestrzennym						
1.	Zadanie	Przestrzeganie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem (wprowadzenie ograniczeń, ustalenie otuliny wokół cennych obszarów).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania, faktyczna kontrola wydawania pozwoleń na obszarach cennych przyrodniczo,				
2.	Zadanie	Kontrolowanie rozwoju budownictwa letniskowego w bezpośrednich zlewniach jezior oraz zabezpieczanie tych terenów w infrastrukturę wodno – ściekową.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Starostwo Powiatowe				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				
3.	Zadanie	Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystywania jej zasobów.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Starostwo Powiatowe				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	GFOSiGW, PFOŚiGW, WFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

Kierunek działania: Poprawa różnorodności biologicznej i krajobrazowej						
1.	Zadanie	Przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej w celu szczegółowego rozpoznania i udokumentowania zasobów przyrodniczych gminy.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Nadleśnictwo				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW, WFOŚiGW, Bank Ochrony Środowiska, fundusze unijne				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Wykonanie opracowania				
2.	Zadanie	Przeciwdziałanie wypalaniu traw (kontrola, edukowanie społeczeństwa, nakładanie kar).				
	Jednostka realizująca	Gmina, Policja, Straż, Społeczni Opiekunowie Przyrody				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość interwencji, ograniczenie działań				
3.	Zadanie	Kultywowanie łąk śródpolnych jako elementu wzbogacającego obszary rolnicze oraz chroniących środowisko przyrodnicze; wprowadzając różnorodność biologiczną i krajobrazową.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW, środki własne właścicieli gruntów				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zwiększenie udziału zadrzewień i zakrzewień na obszarach rolniczych				
4.	Zadanie	Ochrona zwierząt na terenie gminy – ochrona bociana.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony ptactwu.				

Kierunek działania: Ochrona lasów i zwiększenie lesistości gminy						
1.	Zadanie	Stworzenie systemu zachęcającego rolników do zalesiania nieprzydatnych rolniczo gruntów będących ich własnością.				
	Jednostka realizująca	Gmina, ARiMR				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki jednostek realizujących, dotacje				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania, powierzchnia gruntów zalesionych				
2.	Zadanie	Opracowanie granic polno - leśnych lub ich aktualizacja w planie zagospodarowania przestrzennego				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość użytków				
3.	Zadanie	Objęcie ochroną (np. użytki ekologiczne) enklaw leśnych na terenie gminy.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Nadleśnictwo, Konserwator Przyrody				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość użytków				
4.	Zadanie	Szkolenie prywatnych właścicieli lasów na temat prawidłowych zasad gospodarki leśnej.				
	Jednostka realizująca	Gmina we współpracy z Nadleśnictwem				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, środki Nadleśnictwa				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

5.	Zadanie	Prowadzenie stałego monitoringu środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (choroby, szkodniki).				
	Jednostka realizująca	Nadleśnictwo				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne Nadleśnictwa				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				
6.	Zadanie	Prowadzenie zalesiania równoległe z działaniami prowadzącymi do zróżnicowania struktury gatunkowej lasów i poprawy struktury wiekowej drzewostanów.				
	Jednostka realizująca	Nadleśnictwa, prywatni właściciele				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne Nadleśnictwa i właścicieli				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				
7.	Zadanie	Zalesianie leżących odłogiem oraz słabych bonitacyjnie użytków rolnych.				
	Jednostka realizująca	Prywatni właściciele gruntów				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne osób prywatnych				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

Kierunek działania: **Edukacja ekologiczna społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody**

1.	Zadanie	Wykorzystanie elementów przyrodniczych do kreowania wizerunku gminy oraz do wzrostu zainteresowania turystycznego.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość wydanych ulotek i materiałów edukacyjnych				

2.	Zadanie	Promowanie zachowań związanych z codziennym bytowaniem mieszkańców zgodnych z zasadami ochrony krajobrazu i przyrody oraz utrzymaniem porządku i czystości w gminie (popularyzowanie idei ochrony przyrody w społeczeństwie - promowanie zachowań proekologicznych, organizowanie akcji proekologicznych).				
	Jednostka realizująca	Gmina, Starostwo Powiatowe, Szkoły, Nadleśnictwo				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW, PFOŚiGW, środki Nadleśnictwa				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość podjętych akcji ekologicznych				
3.	Zadanie	Tworzenie i rozwój przyrodniczych ścieżek dydaktycznych; ścieżek rowerowych i pieszych.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Nadleśnictwo				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość ścieżek, rozwój turystyki				
4.	Zadanie	Kontynuowanie akcji „Europejski Dzień Bez Samochodu”				
	Jednostka realizująca	Gmina, prywatni inwestorzy, Ministerstwo Środowiska				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Liczba zgłoszeń do konkursu				

POWIERZCHNIA ZIEMI

Cel ekologiczny: *ograniczenie przekształceń ziemi w wyniku eksploatacji kopalin oraz zmniejszenie uciążliwości związanych z istnieniem zdegradowanego nieużytku.*

Kierunek działania: <i>Racjonalne pozyskiwanie kopalin</i>						
1.	Zadanie	Rozpoznawanie i pozyskiwanie zasobów zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego oraz wydanymi koncesjami.				
	Jednostka realizująca	Użytkownicy środowiska				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne osób prywatnych				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość wydanych koncesji				

Kierunek działania: <i>Rekultywacja terenów zdegradowanych</i>						
1.	Zadanie	Właściwa rekultywacja i monitoring po zamknięciu składowiska w Godzimirzu.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Przeprowadzenie rekultywacji, zabezpieczenie terenu składowiska, zagospodarowanie nieużytków poskładowiskowych				
2.	Zadanie	Rekultywacja terenów po zakończeniu ewentualnej eksploatacji złoża z przywróceniem użytkowych walorów środowiska przez ich właścicieli				
	Jednostka realizująca	Koncesjonariusze i podmioty gospodarcze eksploatujące złoża				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Przeprowadzona rekultywacja, zagospodarowanie nieużytków poeksploatacyjnych				

Kierunek działania: Likwidacja i rekultywacja „dzikich” miejsc eksploatacji kopalin (niekoncesjonowanej eksploatacji surowców) oraz „dzikich” składowisk odpadów.						
1.	Zadanie	Zinwentaryzowanie, określenie charakteru i przyczyn zanieczyszczeń lub przekształceń (antropogeniczne, naturalne).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Przeprowadzona inwentaryzacja				
2.	Zadanie	Likwidacja i rekultywacja „dzikich” miejsc eksploatacji kopalin.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Powierzchnia gruntów zrehabilitowanych, nowe zagospodarowanie				
3.	Zadanie	Likwidacja i rekultywacja „dzikich” miejsc składowania odpadów.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Powierzchnia gruntów zrehabilitowanych, nowe zagospodarowanie				
4.	Zadanie	Ustalenie sprawcy zanieczyszczeń i przekształceń, w celu obarczenia go kosztami rekultywacji.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość podjętych działań, ilość zatrzymanych sprawców				

WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Cel ekologiczny: *zapewnienie wystarczającej ilości wody o odpowiedniej jakości użytkowej oraz ochrona przed powodzią.*

Kierunek działania: Zarządzanie zasobami wodnymi						
1.	Zadanie	Realizacja koncepcji gospodarki wodno - ściekowej gminy stanowiącej podstawę do dalszych przedsięwzięć w tym zakresie i jej wdrażanie.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW,				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Opracowanie programu				

Kierunek działania: Ochrona zasobów wodnych						
1.	Zadanie	Budowa nowych oraz sukcesywna wymiana i renowacja wyeksploatowanych odcinków sieci wodociągowej (szczególnie sieci azbestowo-cementowej, zgodnie z posiadaną inwentaryzacją sieci).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW; środki pomocowe UE				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość wybudowanej i zmodernizowanej sieci, zmniejszenie strat wody na przesył				
2.	Zadanie	Bieżące modernizacje i utrzymanie stacji uzdatniania wody wprowadzanie nowych technologii				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW; środki pomocowe UE				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Funkcjonowanie stacji uzdatniania, ilość miejscowości podłączonych do tego ujęcia, jakość wody w wodociągach				

3.	Zadanie	Wprowadzenie ograniczeń w zagospodarowywaniu terenów ochronnych wód podziemnych oraz ujęć wody				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				
4.	Zadanie	Ciągle przeprowadzanie akcji edukacyjno - informacyjnej propagującej optymalizację zużycia wody przez indywidualnych użytkowników (np. gromadzenie wody deszczowej i wykorzystywanie jej na cele agrarne - do podlewania zieleni).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Przeprowadzenie zadania, zmniejszenie zużycia wody				
5.	Zadanie	Sukcesywna modernizacja istniejącej sieci kanalizacyjnej ogólnospławnej (rozdział kanalizacji sanitarnej i deszczowej) i pilna realizacja nowych sieci na terenie gminy				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty inwestycyjne				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW, fundusze, dotacje, kredyty, pożyczki				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Wzrost długości sieci kanalizacyjnej, ilość przyłączy, procent mieszkańców korzystających ze zbiorczej sieci kanalizacyjnej				
6.	Zadanie	Budowa oczyszczalni przyzagrodowych na terenach, gdzie budowa sieci kanalizacji sanitarnej jest nieopłacalna z przyczyn ekonomicznych, bądź bardzo trudna do realizacji ze względów technicznych (ukształtowanie terenu) - wsparcie finansowe dla mieszkańców realizujących oczyszczalnie przyzagrodowe				
	Jednostka realizująca	Gmina, indywidualni użytkownicy				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszt jednej oczyszczalni ok. 8 000 zł				
	Źródła finansowania	Środki osób prywatnych, środki własne gminy, GFOŚiGW, fundusze, dotacje, kredyty, pożyczki				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków				

7.	Zadanie	Inwentaryzacja miejsc zrzutu ścieków nieoczyszczonych.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość dzikich wylewisk				
8.	Zadanie	Edukacja ekologiczna rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Ośrodki Doradztwa Rolniczego				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Przeprowadzone szkolenia				
9.	Zadanie	Realizacja programu ograniczania związków azotowych ze źródeł rolniczych.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Poprawa jakości środowiska				
10.	Zadanie	Stopniowe ograniczanie negatywnego wpływu na środowisko zanieczyszczeń obszarowych (pozostałości chemicznych środków ochrony roślin oraz nawozów) i punktowych (składowiska obornika) pochodzących z działalności rolniczej - budowa stanowisk składowania obornika i zbiorników na gnojówkę.				
	Jednostka realizująca	Rolnicy				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne osób prywatnych				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość wybudowanych stanowisk i zbiorników na gnojowicę				

11.	Zadanie	Wdrożenie programów ochrony wód powierzchniowych w układzie zlewniowym rzek.				
	Jednostka realizująca	RZGW Poznań, WZMiUW Oddział Terenowy, Powiat, Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne osób prywatnych				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

Kierunek działania: Ochrona przeciwpowodziowa						
1.	Zadanie	Opracowanie planu lub wytycznych aktualizujących plan operacyjny ochrony przed powodzią				
	Jednostka realizująca	Gmina,				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja planu przeciwpowodziowego				
2.	Zadanie	Modernizacja i utrzymanie w dobrym stanie technicznym urządzeń wodnych (zastawki)				
	Jednostka realizująca	Właściciele urządzeń, WZMiUW, Gminna Spółka Wodna.				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Stan urządzeń wodnych				
3.	Zadanie	Inwentaryzacja, odbudowa oraz prawidłowa eksploatacja systemów melioracji.				
	Jednostka realizująca	Właściwy Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Drożność systemów melioracji				

4.	Zadanie	Regulacja cieków podstawowych: - rozbudowa i regulacja cieków i rowów; - bieżąca konserwacja rowów będąca własnością gminy.				
	Jednostka realizująca	Właściwy Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Drożność systemów melioracji				

POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Cel ekologiczny: **utrzymanie standardów jakości powietrza, redukcja emisji pyłów i gazów**

Kierunek działania: Ograniczenie emisji do powietrza ze źródeł komunalnych i technologicznych						
1.	Zadanie	Zachęcanie do modernizacji urządzeń technologicznych.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych modernizacji				
2.	Zadanie	Promowanie i wprowadzanie energii odnawialnej na terenie gminy (prowadzenie wstępnych rozmów na temat ferm wiatraków, produkcji roślin energetycznych, stosowania biomasy, energii słonecznej).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń				

3.	Zadanie	Kontrola przedsiębiorstw w zakresie emisji pyłów i gazów do powietrza.				
	Jednostka realizująca	WIOŚ				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń				
4.	Zadanie	Modernizacja istniejących kotłowni zakładowych celem ich dostosowania do wymogów wielkości emisji zgodnie z wymogami ochrony środowiska.				
	Jednostka realizująca	Zakłady				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń				

Kierunek działania: Ograniczenie emisji w sektorze mieszkalnictwa						
1.	Zadanie	Promowanie nowych nośników energii ekologicznej pochodzących ze źródeł odnawialnych - energia słoneczna, biomasa, pompy ciepła.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Wzrost zużycia paliw odnawialnych				
2.	Zadanie	Eliminowanie węgla jako paliwa w kotłowniach komunalnych na rzecz paliw niskoemisyjnych (drewno, wierzba energetyczna, gaz, olej opałowy).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Wzrost zużycia paliw niskoemisyjnych				

3.	Zadanie	Edukacja ekologiczna społeczeństwa na temat wykorzystania proekologicznych nośników energii i szkodliwości spalania odpadów (szczególnie tworzyw sztucznych).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych szkoleń				
4.	Zadanie	Termomodernizacja budynków.				
	Jednostka realizująca	Właściciele budynków (Gmina – budynki komunalne)				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane i własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne osób prywatnych, środki własne gminy, fundusze termorenowacyjne				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych renowacji, mniejsze zużycie energii				
5.	Zadanie	Udział w upowszechnianiu informacji na temat zasad i możliwości termorenowacji budynków.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Liczba rozdysponowanych materiałów				
6.	Zadanie	Uwzględnianie w Miejscowym Planie Zagospodarowania przestrzennego obszarów energetyki odnawialnej.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

Kierunek działania: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych						
1.	Zadanie	Bieżące utrzymanie dróg i ciągów komunikacyjnych o charakterze gminnym.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, dotacje, kredyty, pożyczki				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Poprawa nawierzchni dróg i bezpieczeństwa na drogach				
2.	Zadanie	Współpraca z zarządcami dróg powiatowych w sprawie potrzeb modernizacji ciągów komunikacyjnych.				
	Jednostka realizująca	Zarząd Dróg Powiatowych				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej;				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Poprawa jakości dróg powiatowych				
3.	Zadanie	Współpraca z zarządcami dróg wojewódzkich i krajowych w sprawie potrzeb modernizacji ciągów komunikacyjnych.				
	Jednostka realizująca	Zarząd Dróg Wojewódzkich, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Koszty jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				
4.	Zadanie	Wspieranie rozwoju ruchu rowerowego (poprzez likwidację barier technicznych oraz tworzenie ścieżek rowerowych).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, środki osób prywatnych				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość ścieżek pieszych i rowerowych				

HAŁAS

Cel ekologiczny: *zminimalizowanie uciążliwego hałasu i utrzymanie jak najlepszej jakości stanu akustycznego środowiska*

Kierunek działania: Monitoring emisji hałasu						
1.	Zadanie	Określenie terenów najbardziej zagrożonych hałasem, gdzie należy prowadzić przedsięwzięcia ochronne w pierwszej kolejności oraz wykonanie mapy akustycznej gminy i miasta Szubin.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Powiat				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość określonych terenów				
2.	Zadanie	Prowadzenie monitoringu poziomu hałasu wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych przechodzących przez teren gminy.				
	Jednostka realizująca	WIOŚ				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Monitorowany poziom emisji hałasu				

Kierunek działania: Ochrona przed hałasem komunikacyjnym						
1.	Zadanie	Wspieranie inwestycji ograniczających ujemny wpływ hałasu, mianowicie: budowy ekranów akustycznych i tworzenia pasów zwartej zieleni ochronnej, a także izolacji budynków.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zachowanie standardów akustycznych środowiska na terenie gminy				

2.	Zadanie	Budowa szlaków rowerowych o zakresie międzygminnym i krajowym, zachęcanie mieszkańców do ograniczenia korzystania z samochodów.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy i gmin sąsiednich				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Długość ścieżek rowerowych				
3.	Zadanie	Budowa infrastruktury turystycznej mającej na celu oddzielenie funkcji rekreacyjnej od usługowej (parkingi i strefa usługowa powinna znajdować się w odpowiednim oddaleniu od wyznaczonych miejsc odpoczynku np. kąpielisk).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zachowanie standardów akustycznych środowiska na terenach rekreacyjnych				
4.	Zadanie	Modernizacja i budowa dróg (budowa obwodnic, optymalizacja przebiegu tras komunikacyjnych oraz optymalizacja płynności ruchu).				
	Jednostka realizująca	Właściwi zarządcy dróg, Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zachowanie standardów akustycznych środowiska na terenie gminy				

Kierunek działania: Ochrona przed hałasem przemysłowym						
1.	Zadanie	Systematyczna kontrola przedsiębiorstw, zwłaszcza tych zlokalizowanych w pobliżu jednostek osadniczych lub na ich terenie.				
	Jednostka realizująca	WIOS				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zachowanie standardów akustycznych środowiska				
2.	Zadanie	Kontrola nowych przedsiębiorstw w zakresie używania najlepszych dostępnych technologii.				
	Jednostka realizująca	WIOS				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Zachowanie standardów akustycznych środowiska				

POLA ELEKTROMAGNETYCZNE

Cel ekologiczny: **ochrona mieszkańców przed polami elektromagnetycznym**

Kierunek działania: Inwentaryzacja źródeł pól elektromagnetycznych						
1.	Zadanie	Inwentaryzacja źródeł promieniowania elektromagnetycznego na terenie gminy.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość zewidencjonowanych źródeł				

Kierunek działania: Preferowanie małokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych						
1.	Zadanie	Uwzględnienie w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień pola elektromagnetycznego (pozostawienie w sąsiedztwie linii wysokich napięć wolnych przestrzeni).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość stref ochronnych				
	2.	Zadanie	Przestrzeganie granic stref ochronnych zgodnie z ocenami oddziaływania na środowisko dla urządzeń nadawczych.			
Jednostka realizująca		Właściciele i użytkownicy urządzeń				
Rodzaj przedsięwzięcia		Koordynowane				
Lata realizacji		2008	2009	2010	2011	2012-2015
Koszty realizacji		Koszty zależne od podjętych działań				
Źródła finansowania		Środki własne jednostek realizujących				
Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)		Brak zainwestowania w strefach ochronnych				

RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW NATURALNYCH

Cel ekologiczny: **racjonalizacja zużycia energii, surowców i materiałów oraz wzrost udziału zasobów odnawialnych**

Kierunek działania: Racjonalizacja użytkowania wody						
1.	Zadanie	Wspieranie działań mających na celu oszczędzanie wody (zagospodarowanie wód opadowych w gospodarstwach domowych i rolnych, wymiana urządzeń wodnych w gospodarstwach domowych, edukacja mieszkańców).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Oszczędność wody				

2.	Zadanie	Ustalenie normatywnych wskaźników zużycia wody w gospodarce komunalnej stymulujących jej oszczędzanie.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania, osiągnięcie limitów				

Kierunek działania: <i>Zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji</i>						
1.	Zadanie	Wprowadzenie bodźców ekonomicznych dla przedsięwzięć proekologicznych (ulgi podatkowe, możliwość współfinansowania, itp.)				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość podejmowanych działań				

Kierunek działania: <i>Zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych</i>						
1.	Zadanie	Opracowanie i wdrożenie (zgodnie z Prawem Energetycznym) planów zaopatrzenia w energię. Dokument ten powinien określać rozwiązania w tym przedmiocie na obszarze gminy z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Uchwalenie planu.				

2.	Zadanie	Poprawa parametrów energetycznych budynków - termomodernizacja (dobór drzwi i okien o niskim współczynniku przenikalności cieplnej, właściwa izolacja termiczna ścian - ocieplenie budynków, lokalizacja nowych obiektów zgodnie z naturalną (cieplejszą) kierunkową orientacją stron świata).				
	Jednostka realizująca	Właściciele i użytkownicy budynków				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych remontów, oszczędność energii				
3.	Zadanie	Stosowanie indywidualnych liczników ciepła (zakładanie indywidualnych liczników w budynkach zamieszkania wielorodzinnego).				
	Jednostka realizująca	Właściciele i użytkownicy budynków				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych remontów				

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cel ekologiczny: **upowszechnienie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia oraz wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej**

Kierunek działania: *Kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowań społeczeństwa gminy wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekonomicznymi przez stworzenie lokalnych mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad zrównoważonego rozwoju*

1.	Zadanie	Rozwijanie gminnej strony internetowej jako źródła informacji o gminie do potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony środowiska.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Wygląd strony, ilość zawartych informacji				

2.	Zadanie	Współpraca z przedstawicielami szkół w zakresie edukacji ekologicznej.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych akcji, pomoc szkołom				
3.	Zadanie	Szkolenie rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.				
	Jednostka realizująca	Gmina, ODR, ARiMR				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych szkoleń i spotkań				
4.	Zadanie	Prowadzenie proekologicznej działalności wydawniczej (ulotki, informatory, gazетки).				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość rozdysponowanych ulotek				
5.	Zadanie	Promowanie i pomoc w rozwoju organizacji proekologicznych działających na rzecz rozwoju ekologicznego gminy.				
	Jednostka realizująca	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość działających organizacji pozarządowych w dziedzinie ochrony środowiska				

Kierunek działania: Kształtowanie w społeczeństwie poczucia odpowiedzialności za stan i potrzebę ochrony środowiska przyrodniczego						
1.	Zadanie	Organizowanie szkoleń z zakresu edukacji ekologicznej i wiedzy o środowisku.				
	Jednostka realizująca	Gmina, Szkoły				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych szkoleń				
	2.	Zadanie	Wprowadzenie corocznych akcji proekologicznych np. „Sprzątanie świata” itp.			
Jednostka realizująca		Gmina				
Rodzaj przedsięwzięcia		Własne				
Lata realizacji		2008	2009	2010	2011	2012-2015
Koszty realizacji		Koszty zależne od podjętych działań				
Źródła finansowania		Środki własne gminy, GFOŚiGW				
Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)		Organizowanie akcji				
3.		Zadanie	Kreowanie aktywnych form edukacji ekologicznej (Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, Europejski Dzień Bez Samochodu).			
	Jednostka realizująca	Gmina, Nadleśnictwo, Szkoły, Organizacje pozarządowe				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne i koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty jednostek realizujących				
	Źródła finansowania	Środki własne gminy, GFOŚiGW, prywatni inwestorzy				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Organizowanie akcji				

„GORĄCE PUNKTY” I PRZECIWDZIAŁANIE POWAŻNYM AWARIOM

Cel ekologiczny: *minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego lub biologicznego, w tzw. gorących punktach.*

Kierunek działania: Minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi; zapewnienie bezpieczeństwa						
1.	Zadanie	Kontrola zakładów produkcyjnych i podmiotów gospodarczych, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko w celu zapewnienia ich prawidłowej i zgodnej z przepisami działalności; (stacje paliw i gazu).				
	Jednostka realizująca	WIOS				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostki realizującej				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Ilość przeprowadzonych kontroli				
2.	Zadanie	Zwiększenie bezpieczeństwa przewozów substancji niebezpiecznych przez kontrolę przewozów i stanu technicznego pojazdów oraz czasu pracy kierowców.				
	Jednostka realizująca	Policja, Inspekcja ruchu drogowego				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Koordynowane				
	Lata realizacji	2008	2009	2010	2011	2012-2015
	Koszty realizacji	Koszty zależne od podjętych działań				
	Źródła finansowania	Środki własne jednostek realizujących				
	Miernik realizacji zadania (wskaźnik środowiskowy)	Realizacja zadania				

VII. KONCEPCJA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

7.1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Edukacja ekologiczna znalazła stosowną rangę zarówno w Konstytucji RP (art. 5 i 74) jak i sektorowych uregulowaniach prawnych, przede wszystkim w ustawach: Prawo ochrony środowiska, o ochronie przyrody i w ustawie o systemie oświaty.

Istotne znaczenie dla edukacji ekologicznej wynika również z podpisanych przez Polskę dokumentów międzynarodowych przede wszystkim Agendy 21.

W wyniku realizacji ustaleń Agendy 21 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, powstał w 2000 r. dokument pn. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej (NSEE). Zostały w nim określone cele, z których do podstawowych należą między innymi, upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia oraz wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej.

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej identyfikuje i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji. Jednym z podstawowych zapisów Strategii jest założenie, iż edukacja ekologiczna powinna obejmować całe społeczeństwo, wszystkie grupy wiekowe, zawodowe oraz decydentów na szczeblu centralnym i lokalnym.

Cele zawarte w Strategii Edukacji Ekologicznej i przełożone na konkretne zadania, ujęte zostały w Narodowym Programie Edukacji Ekologicznej (2000/2001). Na podstawie postanowień tego dokumentu, edukacja ekologiczna powinna być realizowana na obszarach jednostek samorządowych, przede wszystkim na obszarze gmin.

7.2. POTRZEBA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Edukacja środowiskowa (edukacja ekologiczna) jest koncepcją kształcenia i wychowywania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z hasłem „**myśleć globalnie, działać lokalnie**”. Ważnym elementem jest łączenie wiedzy przyrodniczej z humanistyczną oraz działaniami praktycznymi.

Obejmuje ona uwzględnianie, we wszystkich działaniach, tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska. Zagadnienia szeroko pojętej ekologii, powinny docierać do wszystkich grup społecznych i wiekowych. W związku z tym ważne jest znalezienie odpowiednich środków przekazu tak, aby w jak najprostszym i najskuteczniejszym sposobie przekazywać informację ekologiczną.

Uwzględniając konieczne zróżnicowanie form i treści przekazu, można przyjąć podział mieszkańców na pięć głównych grup, do których trafiać będą odpowiednio przygotowane formy edukacyjne:

- pracownicy samorządowi gminy (zarząd i pracownicy urzędów);
- nauczyciele;
- dzieci i młodzież;
- dorośli mieszkańcy;
- przedsiębiorcy działający na terenie gminy.

Standardowy program edukacji ekologicznej powinien zawierać następujące zagadnienia:

- potrzebę edukacji ekologicznej,
- przedstawianie we wszystkich działaniach tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska, a zwłaszcza gospodarki odpadami,
- znalezienie odpowiednich środków przekazu tak, aby w najprostszy i najskuteczniejszy sposób przekazywać informację ekologiczną,
- zróżnicowanie form i treści przekazu (sposoby prowadzenia akcji edukacyjnej społeczeństwa),
- podział mieszkańców na grupy, do których trafiać będą odpowiednio przygotowane formy edukacyjne (np. pracowników samorządowych gminy, dziennikarzy i nauczycieli, dzieci i młodzież, dorosłych mieszkańców oraz przedsiębiorców).

Należy równocześnie wyznaczyć **cele i efekty**, jakie ma przynieść prowadzona akcja edukacyjno - informacyjna. Są nimi przede wszystkim:

1. Ograniczenie zanieczyszczenia wód – poprawa jakości wód;
2. Dające się zmierzyć, ograniczenie masy odpadów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe, a tym samym wydłużenie okresu wykorzystania składowiska odpadów;
3. Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza;
4. Poprawa stanu zieleni (parki, lasy);
5. Powstanie trwałych grup mieszkańców, współpracujących z samorządem lokalnym, podejmujących nowe wyzwania w zakresie edukacji ekologicznej;
6. Zwiększenie sprzyjającego nastawienia społeczności lokalnej do ochrony środowiska.

Właściwie opracowany system edukacji ekologicznej powinien również uwzględniać nakłady finansowe oraz możliwości finansowania zadań edukacyjnych przewidzianych harmonogramem programu.

Istotna jest również spójność tego programu z założeniami programów edukacyjnych wyższych szczebli (powiatowym i wojewódzkim).

W gminie Szubin prowadzone są liczne akcje proekologiczne, co prowadzi do wzrostu świadomości wśród mieszkańców dotyczącej potrzeby ochrony środowiska.

Mając w perspektywie długoterminowej poprawę mobilności i rozwiązanie problemu transportu miejskiego oraz polepszenie zdrowia i jakości życia mieszkańców, gmina Szubin

przystąpiła do kampanii Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu i Europejski Dzień Bez Samochodu. Przeprowadzone działania były możliwe dzięki współpracy Urzędu Miejskiego w Szubinie ze szkołami z terenu miasta, z Państwową Strażą Pożarną w Szubinie oraz z Komisariatem Policji.

Urząd Miejski w Szubinie jako koordynator kampanii Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu oraz Europejskiego Dnia Bez Samochodu przyłączył się również do projektu pod nazwą „Dajmy odetchnąć miastu”. Projekt ten polega na całorocznych działaniach przyczyniających się do trwałych zmian w mieście na rzecz zrównoważonego transportu oraz polepszenia zdrowia i jakości życia w mieście.

Urząd Miejski w Szubinie przystępując do powyższego projektu otrzymał książki i filmy na temat zrównoważonego transportu oraz plakaty i ulotki promujące Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu oraz Europejski Dzień Bez Samochodu. Zgłaszając swoje przystąpienie do projektu gmina Szubin zobowiązała się jednocześnie do podjęcia przynajmniej jednego działania na rzecz zrównoważonego transportu.

Placówki oświatowe na terenie gminy równie chętnie włączają się również w inne akcje edukacyjne np.: „Sprzątania Świata” i „Święto Ziemi”.

Istotnym elementem w edukacji ekologicznej młodzieży i dzieci są organizowane w ramach zajęć lekcyjnych „Zielone Szkoły”.

Dnia 20 stycznia 2005 oddana została do użytku pierwsza w gminie Szubin edukacyjna ścieżka przyrodnicza pod nazwą „Folusz koło Szubina”.

W gminie Szubin brak było do tej pory ścieżek dydaktycznych. Obecność trasy edukacyjnej przy mieście Szubinie pozwoli na wykorzystanie jej do nauki biologii, ekologii, przyrody – wszystkich zagadnień związanych z ochroną środowiska, co podniesie świadomość ekologiczną społeczeństwa. Proponowany teren ze swoimi walorami przyrodniczymi oraz bliskość miasta w pełni zaspokoi potrzeby oświaty oraz tych wszystkich, którym nie jest obce przebywanie „blisko przyrody”.

Ryc. 6. Ścieżka przyrodnicza „Folusz koło Szubina”

Źródło: Urząd Miejski w Szubinie

Ważne jest, aby działaniami proekologicznymi zainteresować nie tylko mieszkańców miasta, ale także mieszkańców całej gminy. Tego rodzaju akcje powinny być prowadzone cyklicznie oraz angażować coraz więcej mieszkańców. Aby propagować postawy ekologiczne należy informować społeczeństwo np. za pomocą rozdawania ulotek informacyjnych. Urząd Miejski w Szubinie propaguje na terenie gminy ulotki edukacyjne z zakresu:

- Azbestu, jego szkodliwego wpływu na zdrowie oraz sposobów właściwego postępowania z wyrobami azbestowymi - „Azbest- realne zagrożenie dla ciebie i twojej rodziny”, „Azbest w twoim domu - czym grozi i jak się go pozbyć”,
- Unieszkodliwiania odpadów- „Unieszkodliwianie i recykling odpadów”, „Śmieci mniej Ziemi lżej”,
- Spalania śmieci - „Kochasz dzieci nie pal śmieci” oraz
- Watorów przyrodniczych gminy Szubin - informator dotyczący w/w ścieżki przyrodniczej Folusz koło Szubina oraz ścieżki rowerowej przebiegającej przez miejscowości Wąsosz, Chomętowo, Gąbin, Mąkoszyn, Smolniki.

Inną formą dotarcia do mieszkańców gminy jest internet. W dobie informatyzacji społeczeństwa, ekologiczny serwis internetowy byłby bardziej przystępny, na przykład dla

młodzieży. Serwis ten mógłby zawierać informacje przydatne dla mieszkańców gminy i regionu w zakresie obowiązków mieszkańców, odnośnie gospodarki odpadami i prawidłowego gospodarowania nimi.

Gmina również powinna stworzyć Gminne Centrum Edukacji Ekologicznej. Jednostka ta byłaby odpowiedzialna za wprowadzanie i monitorowanie informacji internetowych dla mieszkańców gminy oraz dostosowywałaby pakiet edukacyjny dla mieszkańców względem ich potrzeb (w tym zakresie znajdować się mogą organizowane już akcje informacyjne oraz spotkania na temat obowiązków unieszkodliwiania odpadów azbestowych przez mieszkańców gminy). Zadaniem GCEE byłoby podjęcie kompleksowych działań edukacyjnych w zakresie ekologii wśród dzieci, młodzieży, mieszkańców i przedsiębiorców z terenu gminy Szubin. Przyczyniłoby się to w znaczącym stopniu do polepszenia standardu i jakości życia każdego mieszkańca gminy, jak również polepszenia środowiska przyrodniczego gminy.

VIII. SYSTEM FINANSOWANIA INWESTYCJI

8.1. KRAJOWE I MIĘDZYNARODOWE PROGRAMY PROMUJĄCE ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY, INTEGRACJĘ I WSPÓŁPRACĘ MIĘDZYNARODOWĄ

Po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej zrodziły się dla naszego kraju nowe możliwości i szanse na lepszy rozwój gospodarczy zgodny z ideą ekorozwoju. Uzyskanie funduszy pochodzących ze źródeł unijnych bądź innych organizacji międzynarodowych jest obecnie możliwe poprzez przystępowanie zainteresowanych stron do konkretnych programów i projektów. W obecnych warunkach gospodarczych kraju, są to często jedyne źródła finansowania i realizacji inwestycji. Bardzo ważnym jest, aby władze lokalne podejmowały próby uzyskania tych funduszy, a tym samym wykorzystały szansę na rozwój zrównoważony swojego regionu i polepszenie w nim warunków życia ludności.

Poniżej przedstawiono wybrane programy dotyczące działań w zakresie ochrony oraz kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, dzięki którym możliwe jest uzyskanie środków na konkretne projekty rozwojowe.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (2007-2013)

Głównym celem programu jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska przyrodniczego, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Źródłem finansowania projektów mają być środki Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Wzrost atrakcyjności Polski i regionów będzie osiągnięty dzięki inwestycjom w sześciu obszarach – transportu, środowiska, energetyki, kultury, ochrony zdrowia i szkolnictwa wyższego – poprzez realizację następujących celów szczegółowych programu:

1. Budowa infrastruktury zapewniającej, że rozwój gospodarczy Polski będzie dokonywał się przy równoczesnym zachowaniu i poprawie stanu środowiska naturalnego.
2. Zwiększenie dostępności głównych ośrodków gospodarczych w Polsce poprzez powiązanie ich siecią autostrad i dróg ekspresowych oraz alternatywnych wobec transportu drogowego środków transportu.
3. Zapewnienie długookresowego bezpieczeństwa energetycznego Polski poprzez dywersyfikację dostaw, zmniejszenie energochłonności gospodarki i rozwój odnawialnych źródeł energii.
4. Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.
5. Wspieranie utrzymania dobrego poziomu zdrowia zasobów pracy.
6. Rozwój nowoczesnych ośrodków akademickich, w tym kształcących specjalistów w zakresie nowoczesnych technologii.

Do głównych priorytetów POIiŚ zalicza się:

- I. Gospodarkę wodno - ściekową
- II. Gospodarkę odpadami i ochronę powierzchni ziemi
- III. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
- IV. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska
- V. Ochronę przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
- VI. Drogową i lotniczą sieć TEN-T
- VII. Transport przyjazny środowisku
- VIII. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe
- IX. Infrastrukturę energetyczną przyjazną środowisku i efektywność energetyczną
- X. Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii

- XI. Kulturę i dziedzictwo kulturowe
- XII. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawę efektywności systemu ochrony zdrowia
- XIII. Infrastrukturę szkolnictwa wyższego

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko oraz Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka realizują cele Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO). Instytucją Zarządzającą w obu tych programach jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Program Operacyjny Europa Środkowa

Głównym celem programu jest wzmocnienie spójności terytorialnej, promowanie wewnętrznej integracji oraz poprawa konkurencyjności obszaru Europy Środkowej.

Cele cząstkowe przyczyniające się do realizacji celu głównego to:

1. Podnoszenie konkurencyjności obszaru Europy Środkowej poprzez wzmocnienie struktur innowacyjności i dostępności.
2. Poprawa równomiernego i zrównoważonego terytorialnego rozwoju poprzez podniesienie jakości środowiska oraz rozwój atrakcyjnych miast i regionów w obszarze Europy Środkowej.

Jednym z najważniejszych priorytetów programu, który w szczególności porusza aspekt środowiskowy jest priorytet 3 – Odpowiedzialne korzystanie ze środowiska. Priorytet ten wspierać będzie wykorzystanie źródeł energii odnawialnej oraz wzrost efektywności energetycznej na przestrzeni obszaru współpracy.

Obszarami interwencji omawianego priorytetu są:

- Rozwój środowiska wysokiej jakości poprzez zarządzanie naturalnymi zasobami i dziedzictwem.
- Redukcja ryzyka i wpływu zagrożeń naturalnych i wywołanych działalnością człowieka
- Wspieranie wykorzystywania źródeł energii odnawialnej i zwiększania efektywności energetycznej.
- Wspieranie ekologicznych (przyjaznych środowisku) technologii i działań.

Podstawowymi grupami docelowymi są wszyscy krajowi, regionalni, lokalni decydenci oraz instytucje działające w obszarze środowiska, zarządzania zasobami naturalnymi, gospodarki wodnej, zarządzania zagrożeniami środowiskowymi, efektywności energetycznej takie jak: władze lokalne i regionalne, środowiskowe grupy interesu, stowarzyszenia

środowiskowe, instytuty stosowanych badań środowiskowych, stowarzyszenia, dostawcy energii, jak i wszystkie grupy obywateli i ich przedstawiciele działający w danym obszarze interwencji.

Program Unii Europejskiej Inteligentna Energia dla Europy (IEE)

Głównymi celami IEE jest przede wszystkim:

1. promowanie wydajności energetycznej oraz racjonalnego wykorzystania zasobów energetycznych;
2. promowanie nowych i odnawialnych źródeł energii i wspieranie różnorodności energetycznej;
3. promowanie wydajności energetycznej oraz zastosowania nowych i odnawialnych źródeł energii w transporcie.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (2007 - 2013)

Program ma na celu:

1. Poprawę konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;
2. Poprawę środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;
3. Poprawę jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej.

Program INTERREG IVC

Program INTERREG IVC jest realizowany w ramach celu Europejskiej Współpracy Terytorialnej wspieranej w zgodzie z założeniami polityki Funduszy Strukturalnych na lata 2007 - 2013. Ogólnym celem Programu INTERREG IVC, skupiającego się również na współpracy międzyregionalnej, jest poprawa skuteczność polityki rozwoju regionalnego w obszarach: innowacji, gospodarki opartej na wiedzy, ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku, a także wkład w unowocześnianie gospodarki oraz wzrost konkurencyjności w Europie. Cel ten należy realizować poprzez wymianę, współdzielenie oraz transfer doświadczeń, wiedzy i dobrych praktyk. Promując ogólnoeuropejską współpracę, INTERREG IVC wspiera władze regionalne i lokalne w postrzeganiu współpracy międzyregionalnej jako środka rozwoju poprzez dostęp do doświadczeń innych.

Program INTERREG IVC jest finansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Program opiera się na dwóch priorytetach tematycznych powiązanych z agendami z Lizbony i Goteborga, z których najważniejszym w analizowanym aspekcie jest priorytet 2 –

Środowisko naturalne i zapobieganie ryzyku. Do głównych zagadnień zawartych w tym priorytecie należą:

- Ryzyko naturalne i technologiczne,
- Gospodarka wodna,
- Gospodarka odpadami,
- Różnorodność biologiczna i zachowanie dziedzictwa naturalnego,
- Energia i zrównoważony transport,
- Dziedzictwo kulturowe i krajobraz.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko - Pomorskiego (2007 -2013)

Przedstawiony program oferuje szereg możliwości.

Realizacja założeń i celów wymienionych w Programie Ochrony Środowiska wymaga znacznych nakładów finansowych. Zdając sobie z tego sprawę należy dążyć do zwiększania wpływów do budżetu gminy. Innym źródłem finansowania zadań w zakresie gospodarki odpadami, gospodarki wodno - ściekowej i szeroko rozumianej ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na terenie Gminy Szubin i całego kraju powinny być także Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Narodowy FOŚiGW, Wojewódzki FOŚiGW, Powiatowy FOŚiGW, Gminny FOŚiGW). Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dysponuje środkami pochodzącymi z wpływów z tytułu opłat i kar, wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej, dobrowolnych wpłat zakładów pracy, dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych oraz świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji.

W ustawie Prawo Ochrony Środowiska ustalone są cele, które można finansować z GFOŚiGW (art. 400 – 421).

Gminy mogą korzystać także z dotacji i preferencyjnych kredytów, oferowanych przez oraz finansowanych ze środków:

- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Banku Ochrony Środowiska,
- Funduszy z programu PHARE.

Szczególną uwagę samorządu gminy Szubin powinny zwrócić programy dotyczące problemu gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno - ściekowej. Opracowanie w tym zakresie konkretnego projektu inwestycyjnego dla gminy w ramach jednego z tych programów jest szansą na uzyskanie środków i faktyczną realizację projektu.

Działania w zakresie poprawy warunków środowiska przyrodniczego, efektywności energetycznej oraz stanu infrastruktury technicznej gminy Szubin, przy założeniu rozwoju zrównoważonego, powinny być jednym z głównych celów strategicznych gminy, których osiągnięcie staje się możliwe m.in. dzięki wykorzystaniu środków oferowanych przez powyższe programy i fundusze.

Szczegółowe informacje dotyczące przedstawionych programów odnaleźć można na stronie internetowej www.kujawsko-pomorskie.pl.

Wśród wielu możliwych źródeł finansowania inwestycji, gmina, każdorazowo i indywidualnie powinna dopasować system możliwości finansowania do danej inwestycji i przedsięwzięcia.

IX. STRATEGIA I MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

9.1. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

Warunkiem realizacji Programu Ochrony Środowiska jest ustalenie systemu zarządzania tym programem. Zarządzanie Programem odbywa się z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, w oparciu o instrumenty zarządzania zgodne z kompetencjami i obowiązkami podmiotów zarządzających.

W odniesieniu do gminnego Programu Ochrony Środowiska jednostką, na której spoczywać będą główne zadania zarządzania tym programem będzie Urząd Miejski, jednak całościowe zarządzanie środowiskiem w gminie będzie odbywać się na kilku szczeblach. Oprócz szczebla gminnego są jeszcze szczeble powiatowy i wojewódzki, obejmujące działania podejmowane w skali województwa i powiatu, a także szczeble jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Na każdą z tych jednostek nałożone są różne (czasami zbieżne) obowiązki.

Na innych zasadach odbywa się zarządzanie w stosunku do podmiotów gospodarczych korzystających ze środowiska. Kierują się one głównie rachunkiem (efektami) ekonomicznym i zasadami konkurencji rynkowej, choć powszechne staje się także uwzględnianie głosu opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- ✓ dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,

- ✓ porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- ✓ modernizacje stosowanych technologii,
- ✓ eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska,
- ✓ instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- ✓ stałą kontrole zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji, a odpowiedzialne za wykonanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniom poprzez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska,
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska.

Instrumenty służące do zarządzania programem ochrony środowiska wynikają z obowiązujących aktów prawnych (np. Prawo ochrony środowiska, ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach itp.) i można je podzielić na instrumenty prawne, finansowe, społeczne oraz strukturalne.

9.1.1. INSTRUMENTY PRAWNE

Do instrumentów prawnych zaliczamy:

- ❖ pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- ❖ decyzje zatwierdzające plany gospodarki odpadami,
- ❖ koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych,
- ❖ raporty oddziaływania na środowisko planowanych czy istniejących inwestycji,
- ❖ uchwały zatwierdzające plany zagospodarowania przestrzennego,
- ❖ decyzje ustalające lokalizację inwestycji celu publicznego lub warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.

Szczególnym instrumentem prawnym jest od niedawna monitoring, czyli kontrola jakości stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiska. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących, czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

9.1.2. INSTRUMENTY FINANSOWE

Do instrumentów finansowych zaliczamy:

- ❖ opłaty za korzystanie ze środowiska – za emisje zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub ziemi, za składowanie odpadów, za powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,
- ❖ administracyjne kary pieniężne,
- ❖ odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- ❖ kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska,
- ❖ pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych.

9.1.3. INSTRUMENTY SPOŁECZNE

Wśród instrumentów społecznych jako najważniejszy należy wymienić współdziałanie. Uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne są ważnym elementem skutecznego zarządzania, opartego o zasady zrównoważonego rozwoju. Można je podzielić na:

- Narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Można w nich wyróżnić dwie kategorie dotyczące:
  - a) działań samorządów (doksztalcanie profesjonalne i system szkoleń, interdyscyplinarny model pracy, współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych),
  - b) powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem (udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez system konsultacji i debat publicznych, wprowadzenie mechanizmów, tzw. budowania świadomości – kampanie edukacyjne).
- Narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrożenia polityk środowiskowych:
  - a) środowiskowe porozumienia, karty, deklaracje, statuty,
  - b) strategie i plany działań,
  - c) systemy zarządzania środowiskiem,
  - d) ocena wpływu na środowisko,
  - e) ocena strategii środowiskowych.
- Narzędzia włączające mechanizmy rynkowe w realizację zrównoważonego rozwoju:
  - a) opłaty, podatki, grzywny (na rzecz środowiska),
  - b) regulacje cenowe,
  - c) regulacje użytkowania, oceny inwestycji,
  - d) środowiskowe zalecenia dla budżetowania,

- e) kryteria środowiskowe w procedurach przetargowych.
- Narzędzia dla pomiaru, oceny i monitorowania skutków zrównoważonego rozwoju:
  - a) wskaźniki równowagi środowiskowej,
  - b) ustalenie wyraźnych celów operacyjnych,
  - c) monitorowanie skuteczności procesów zarządzania.

Kolejnym, bardzo istotnym elementem instrumentów społecznych jest edukacja ekologiczna. Pod tym pojęciem należy rozumieć różnorodne działania, które zmierzają do kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków. Podstawą jest tu rzetelne i ciągle przekazywanie wiedzy na temat ochrony środowiska oraz komunikowanie się władz samorządów lokalnych ze społeczeństwem na drodze podejmowanych działań inwestycyjnych.

Należy jednak pamiętać, że głównym celem prowadzonej edukacji ekologicznej będzie zmiana postaw (nawyków) społeczeństwa w odniesieniu do poszczególnych dziedzin życia tak, aby były one zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Z uwagi na specyfikę tego zagadnienia trzeba mieć świadomość, że będzie to proces wieloletni, co nie oznacza, że nie należy go prowadzić.

Działania edukacyjne powinny być realizowane w różnych dziedzinach, różnych formach oraz na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji.

W szczególności szkolenia ekologiczne powinny być organizowane dla:

- pracowników administracji;
- samorządów mieszkańców;
- nauczycieli szkół wszystkich szczebli;
- dziennikarzy;
- dyrekcji i kadry zakładów produkcyjnych.

Ważna dla ochrony środowiska jest również współpraca pomiędzy powiatowymi i gminnymi służbami ochrony środowiska, instytucjami naukowymi, organizacjami społecznymi oraz podmiotami gospodarczymi. Wzajemne relacje powinny opierać się na partnerstwie, które będą prowadziły do wspólnej realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Pozarządowe organizacje ekologiczne mogą zajmować się zarówno działaniami planistycznymi (np. przygotowywać plany ochrony rezerwatów lub obszarów NATURA 2000, opracowywać operaty ochrony przyrody dla nadleśnictw), prowadzić konstruktywne, fachowe programy ochrony różnych gatunków czy typów siedlisk, realizować prośrodowiskowe

inwestycje (np. związane z alternatywnymi źródłami energii) itp. Tradycyjną rolą organizacji jest też prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów ochrony środowiska i monitoringu.

Niezbędne jest, aby prowadzona komunikacja społeczna objęła swym zasięgiem wszystkie grupy społeczeństwa. Bardzo ważną sprawą jest właściwe, rzetelne i odpowiednio wcześniejsze informowanie tych mieszkańców, których planowane inwestycje będą dotyczyły w sposób bezpośredni. Podmioty zajmujące się rozwojem lokalnym oraz podmioty gospodarcze nie mogą dopuścić do zaistnienia sytuacji, kiedy to mieszkańcy dowiadują się o planowanych zamierzeniach z „innych” źródeł np. prasy. W takim przypadku wielokrotnie zajmą oni postawę negatywną w stosunku do planowanej inwestycji.

Edukacja i informacja z komunikacją są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji.

9.1.4. INSTRUMENTY STRUKTURALNE

Do instrumentów strukturalnych należą wszelkie programy strategiczne np. strategie rozwoju wraz z programami sektorowymi, a także program ochrony środowiska, i to one wytyczają główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Nadrzędnym dokumentem powinna być strategia rozwoju gminy. Dokument ten jest bazą dla opracowania programów sektorowych np. dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, przemysłu, ochrony zdrowia, turystyki, ochrony środowiska itp.

W programach tych powinny być uwzględnione z jednej strony kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej wytyczone pewne ramy tego rozwoju, warunkowane troską o stan środowiska. Oznacza to, że ochrona środowiska na terenie gminy wymaga podejmowania pewnych działań w określonych dziedzinach gospodarki, jak i codziennego życia jego mieszkańców.

Każda gmina decyduje o kształtowaniu swojej przestrzeni geograficznej, sposobie zarządzania środowiskiem i tworzeniem lepszego modelu życia swoich mieszkańców. Program Ochrony Środowiska jest jednym z elementów prowadzenia ekorozwoju gminy, który powinien nawiązywać do:

- o Polityki Ekologicznej Polski,
- o programów ekologicznych wyższego szczebla,
- o oraz lokalnych wartości zasobów i zagrożenia środowiskowego,
- o lokalnej świadomości, chęci i możliwości działania.

Lokalny rozwój powinien następować bez degradacji zasobów przyrody i jej ekosystemów oraz uwzględniać warunki przyrodnicze i społeczne.

Podstawowe założenie ekorozwoju wymaga zastąpienia filozofii maksymalnego zysku, filozofią wspólnego interesu. Dlatego tak ważne jest współdziałanie samorządu gminnego i mieszkańców gminy (wspomniane wcześniej rozmowy z mieszkańcami i edukacja ekologiczna). Właśnie w gminie, wspólny interes jest szczególnie ważny i musi uwzględniać potrzeby wszystkich mieszkańców. Jest to model życia, w którym ludzie starają się żyć w zgodzie z przyrodą i mieć wpływ na otaczającą ich rzeczywistość społeczną i gospodarczą.

Dobre warunki środowiskowe wpływają na rozwój gospodarczy gminy i poprawę warunków zdrowotnych. Drogą ich osiągnięcia powinien być program ekorozwoju gminy, którego częścią jest Program Ochrony Środowiska oraz przestrzeganie jego założeń.

9.2. MONITOROWANIE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

9.2.1. ZASADY MONITORINGU

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania oraz będą mogły być dokonane modyfikacje Programu.

Monitoring powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- monitoring środowiska;
- monitoring programu;
- monitoring odczuć społecznych.

Monitoring środowiska

System kontroli środowiska, jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki ochrony środowiska. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie, których tworzona jest nowa polityka. Mierniki efektów ekologicznych są w znacznym stopniu dostępne jako wielkości mierzone w ramach istniejących systemów kontroli i monitoringu. Pomiary poziomów emisji i imisji, zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, są wykonywane w ramach działalności np. WIOŚ, IMGW, a przyrost obszarów aktywnych przyrodniczo (lasów, łąk, terenów parkowych, użytków ekologicznych) znany jest instytucjom takim jak np. Urząd Miejski, RDLP i innym.

Monitoring programu

Najważniejszym wskaźnikiem jest monitorowanie realizacji poszczególnych zadań. Rada Gminy będzie oceniała, co dwa lata stopień wdrożenia Programu, natomiast na bieżąco będzie kontrolowany postęp w zakresie wykonania przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. W 2009 roku nastąpi wstępna ocena realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2008 - 2011. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2010 - 2011. Cykl ten będzie się powtarzał, co każde dwa lata, co zapewni ciągły nadzór nad wykonaniem Programu. W przypadku nie osiągnięcia zaplanowanych zamierzeń należy dokonać analizy sytuacji i poznać jej przyczyny. Powodem mogą być np. brak czasu, pieniędzy, zasobów ludzkich lub też zmiana kolejności przewidzianych w programie zadań priorytetowych.

W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych (określonych w tym dokumencie do końca 2011 roku). Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu, na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

- Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu - co dwa lata,
- Aktualizacja listy przedsięwzięć - co dwa lata,
- Aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań - co cztery lata.

Na poniższym schemacie przedstawiono harmonogram monitoringu realizacji Programu.

Monitoring	2008	2009	2010	2011	2012-2015
Monitoring stanu środowiska					
Mierniki efektywności Programu					
Ocena realizacji listy przedsięwzięć					
Raporty z realizacji Programu					
Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska					

Monitoring odczuć społecznych

Monitoring odczuć społecznych jest sprawowany na podstawie badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów Programu, między innymi przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do powiatowych władz środowiskowych.

9.2.2. MONITOROWANIE ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW EKOLOGICZNYCH

W ocenie postępu wdrażania Programu Ochrony Środowiska oraz jego faktycznego wpływu na środowisko pomocna jest analiza i monitorowanie założonych efektów ekologicznych. Powinno być ono realizowane przy pomocy wskaźników (mierników) stanu środowiska i zmian presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej.

W tabeli zamieszczonej poniżej zaproponowano najistotniejsze wskaźniki, przyjmując, że lista ta nie jest wyczerpująca i powinna być modyfikowana. Lista ta została oparta na dokonanej w rozdziale IV punkt 4.10. Analizie wskaźnikowej.

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Wskaźnik	Jednostka miary	Lata				Źródło informacji o wskaźnikach
		2008	2009	2010	2011	
1	2	3	4	5	6	7
Cele ekologiczne:						
Zasoby przyrodnicze						
% powierzchni gminy objęty prawna ochroną przyrody	%					Urząd Wojewódzki
Sieć NATURA 2000, Sieć ECONET	ha					Ministerstwo Środowiska Urząd Wojewódzki Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Liczba rezerwatów	szt					Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Liczba rezerwatów posiadających plany ochrony	szt					Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Liczba planowanych rezerwatów	szt					Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Liczba użytków ekologicznych	szt					Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Liczba pomników przyrody	szt					Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska Starostwo Powiatowe. Konservator Przyrody
Użytki leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione	% powierzchni gminy					RDLP, Urząd Statystyczny

Powierzchnia ziemi						
Powierzchnia terenów zrekultywowanych	ha					Gmina, Powiat
Udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych	%					Okręgowa Stacja Chemiczna – Rolnicza, WIOŚ
Udział poszczególnych klas bonitacyjnych gleb (grunty orne)	% ogólnej powierzchni					Okręgowa Stacja Chemiczna – Rolnicza, WIOŚ
Powierzchnia gleb ochronnych	ha					Gmina
Wody powierzchniowe i podziemne						
Jakość cieków wodnych, udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	% udziału w ogólnej ilości punktów pomiarowych (na terenie gminy)					WIOŚ
Ilość jezior z ustaloną klasą czystości (raz na rok)	szt.					WIOŚ
Ilość przebadanych kąpielisk (sezon turystyczny maj – wrzesień)	szt.					Gmina, Sanepid
Długość linii brzegowej wyznaczonej dla zbiorników i cieków wodnych	km					
Jakość wód podziemnych, udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	% udziału w ogólnej ilości punktów monitoringu (na terenie gminy)					WIOŚ
Liczba ujęć wód komunalnych	szt.					Gmina, KPWiK
Liczba SUW	szt.					Gmina
Wydajność ujęć wody	m ³ /d					KPWiK
Produkcja wody	m ³ /rok					
Długość sieci wodociągowej na terenie gminy	km					Gmina, Spółka wodna
Liczba przyłączy wodociągowych	szt.					
Procent mieszkańców objętych siecią wodociągową	% ogółu ludności					Gmina,
Liczba przyłączy wodociągowych	szt.					Gmina, KPWiK
Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków	% ogółu ludności					Urząd Statystyczny
Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy	km					Gmina, KPWiK
Liczba przyłączy kanalizacyjnych	szt.					Gmina, KPWiK
Wskaźnik skanalizowania gminy (K) $K = 1\,000 \times \text{dł. sieci kanalizacyjnej} / \text{liczba mieszkańców gminy}$	K					Gmina
Wskaźnik proporcji dł. sieci kanalizacyjnej do dł. sieci wodociągowej	-					
Liczba szamb	szt.					Gmina
Liczba przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	szt.					Gmina
100% długości wałów przeciwpowodziowych ma właściwy stan techniczny	% w stosunku do całego rozmiaru ewidencyjnego długości wałów					Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

Powietrze atmosferyczne						
Ilość pozwoleń na emisję	szt.					Powiat, Gmina
Wielkość dopuszczalnej rocznej emisji (wg pozwoleń) dla wskaźników - SO ₂ - NO ₂ - CO - pył całkowity	[Mg]					Powiat, Gmina WIOŚ
Hałas						
Ilość pozwoleń na emisję hałasu	szt.					WIOŚ
Liczba stref ciszy na jeziorach i obszarach chronionych (zachowana co najmniej na dotychczasowym poziomie)	liczba akwenów objętych strefami ciszy					Powiat, Wojewoda
Pola elektromagnetyczne						
Ilość emitorów pól elektromagnetycznych: - liniowych; - punktowych	szt.					Gmina, Powiat, województwo
Racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych						
Ilość zużytej wody/1 mieszkańca na rok	m ³ /osoba					Urząd Statystyczny
Zużycie energii w przeliczeniu na 1mieszkańca na rok	kW					Zakład Energetyczny
Liczba instalacji działających w oparciu o energię odnawialną	szt.					WIOŚ, Urząd Statystyczny
Edukacja ekologiczna						
Liczba projektów zrealizowanych na rzecz ochrony środowiska	szt					Gmina
Ilość ścieżek przyrodniczo - dydaktycznych	szt					Powiat, Gmina, Nadleśnictwo
„Gorące punkty” i przeciwdziałanie poważnym awariom						
Ilość sytuacji awaryjnych na terenie gminy w ciągu roku	szt					Gmina, WIOŚ

PODSUMOWANIE

Gminne Programy Ochrony Środowiska stanowią syntetyczne dokumenty, które zawierają wiele informacji dotyczących stanu aktualnego środowiska przyrodniczego oraz stanu infrastruktury, która może wpływać na stan tego środowiska. Analiza jest podstawą do określenia kierunków działania władz gminnych oraz innych jednostek działających na opisywanym obszarze w zakresie ochrony środowiska.

Gmina Szubin jest gminą o charakterze rolniczym, z dużym udziałem lasów w ogólnej powierzchni oraz o znacznym potencjale turystyczno – rekreacyjnym ze względu na położone w południowej części gminy jeziora. To zwraca uwagę na konieczność ochrony tych trzech podstawowych komponentów środowiska, jakimi są ochrona powierzchni ziemi i gleb, ochrona zbiorowisk roślinnych oraz ochrona wód powierzchniowych. Ponadto należy również rozważyć problem wzrastającej urbanizacji gminy, presji mieszkalnictwa, gospodarki

i komunikacji na tereny otwarte, a co się z tym nieodłącznie wiąże ze wzrostem zanieczyszczeń powietrza oraz hałasem.

Zaproponowane kierunki działań oraz w ich obrębie konkretne działania dotyczące ochrony środowiska (bezpośrednie lub pośrednio mogące się do tego przyczynić) zwracają uwagę na fakt, że ochrona środowiska jest temat szerokim, angażującym nie tylko Urząd Miejski i Wydział Ochrony Środowiska, ale również inne Wydziały Urzędu, inne instytucje działające na terenie gminy i miasta Szubin oraz osoby prywatne od których często ochrona środowiska jest uzależniona w bardzo wysokim stopniu.

Środowisko przyrodnicze jest systemem, w którym wzajemnie powiązane są i oddziałują na siebie elementy (komponenty środowiska: rzeźba, wody, gleby), obiekty (urządzenia wprowadzone przez człowieka) i zjawiska (procesy przyrodnicze). Zmieniając jeden komponent środowiska np. eksploatując surowce mineralne, prowadzi się do wielu zmian, jak np. lokalna zmiana stosunków wodnych, niszczenie pokrywy glebowej, roślinności, zanieczyszczenie powietrza. Dlatego tak ważne jest przy wydawaniu decyzji myślenie o daleko idących skutkach danej działalności i rozważanie opłacalności inwestycji, ale nie ekonomicznej, a tej przyrodniczej.

Ochrona środowiska nie może jednak ograniczać rozwoju urbanizacyjnego miasta i obszarów wiejskich. Dlatego też każde urządzenie wprowadzane do środowiska, każda instalacja, musi spełniać wymagania ochrony środowiska, stosować najlepszą dostępną technologię, a jej działanie powinno wpływać także na poprawę stanu środowiska. Ważne w tym zakresie jest rozwijanie sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, ponieważ nieszczelność lub brak tych sieci powoduje zanieczyszczenie wód podziemnych, a w dalszej konsekwencji również wód ujmowanych dla celów bytowych.

Władze gminy Szubin prowadzą wiele działań dotyczących dbałości o stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego. Prowadzone akcje edukacyjne zwracają uwagę na aktualne problemy, zmieniają tok myślenia mieszkańców. Ponadto prowadzone przez urzędników kontrole pozwalają na oszacowanie w jakiej dziedzinie istnieją jeszcze problemy, które należy poprawić. Instytucje prowadzące badania czy ewidencję nie zawsze są w stanie dojść prawdy, zmierzyć faktyczny stan danego zjawiska. Urzędnicy natomiast, znając teren gdzie mieszkają, znają również możliwe problemy, jakie mają lub jakie powoduje mieszkańcy gminy i miasta. To zaangażowanie Urzędu jest istotne, ponieważ za pomocą takich działań mieszkańcy zaczynają poważnie traktować ochronę środowiska, widząc, że nie jest to sprawa ogólna, nie dotycząca pojedynczych jednostek.

Zaproponowana aktualizacja Programu Ochrony Środowiska niewątpliwie przyczyni się do poprawy stanu środowiska. Udostępniając ten dokument dla mieszkańców, będzie on spełniał rolę informatora o stanie aktualnym gminy i miasta. W dobie powszechnej informatyzacji społeczeństwa, szczególnie młodzieży, każdy będzie mógł przeczytać

o środowisku gminy oraz o problemach jakie wynikają lub mogą wynikać z braku przestrzegania często podstawowych zasad ekologii. Zaproponowane działania ochronne zwrócą również uwagę na to, że ochrona środowiska nie polega tylko na zakazywaniu niszczenia przyrody, ale również na przemyślanym rozwijaniu infrastruktury, oszczędzaniu zasobów przyrodniczych gminy i edukacji mieszkańców.

WYKORZYSTANE MATERIAŁY

WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne

Regulacje prawne w zakresie ochrony środowiska zawarte są w wielu ustawach i aktach wykonawczych (rozporządzeniach, zarządzeniach). Do najważniejszych z nich, w kontekście realizacji niniejszego Programu, należy zaliczyć:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami),- tekst ujednoczony Dz. U z 2008 r. Nr 25 poz. 150);
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92 poz. 880),
- ustawa z dnia 4 lutego 1994, Prawo geologiczne i górnicze. (tekst ujednoczony Dz. U. Z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późniejszymi zmianami), (tekst ujednoczony Dz. U. 2004 nr 121 poz. 1266);
- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami),(tekst ujednoczony Dz. U. 2005 nr 239 poz.; 2019);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2001r. w sprawie złóż wód podziemnych zaliczonych do solanek, wód leczniczych i termalnych oraz innych złóż kopalni leczniczych, a także zaliczenia kopalni pospolitych z określonych złóż lub jednostek geologicznych do kopalni podstawowych (Dz. U. Nr 156, poz. 1815), z późn. zmianami

Literatura i wybrane dokumenty programowe

- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2002 r.,
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014 opracowana przez Radę Ministrów i przyjęta uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w 2006r.,
- Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000-2006, Ministerstwo Środowiska, 2000,
- Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, projekt, Ministerstwo Środowiska 2000,
- Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Warszawa, 2001 r.,
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości 2003 r.,
- Program Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2010 roku przyjęty przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr 735/2001 z dnia 19 grudnia 2001r.,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego przyjęty uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko – Pomorskiego Nr 97, poz. 1437,
- Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko - Pomorskiego 2010 z perspektywą na lata 2011-2014;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy i Miasta Szubin, grudzień, 2000;
- Program Ekologicznego Rozwoju i Ochrony Środowiska Gminy Szubin, Bydgoszcz, 1999;
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Szubin, Poznań 2004;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Szubin, wrzesień 2000;
- Raporty o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego, WIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz, 2004; 2005, 2006, 2007 r.;
- Kodeks dobrej praktyki rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2007,
- Kondracki J., Geografia fizyczna Polski, PWN Warszawa 1980,
- Kozłowski S., Ekorozwój w gminie, materiały informacyjne do przygotowania programu ekorozwoju gminy, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko Białystok – Kraków 1993,
- Dostępne strony internetowe,

Materiały w posiadaniu Urzędu Miejskiego w Szubinie:

- decyzje,
- pozwolenia,
- umowy,
- raporty i sprawozdania ilościowe,
- opracowania,
- statystyki.

Materiały przekazane przez instytucje:

- Zarząd Dróg Powiatowych w Nakle n. Notecią, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy, GDDKiA w Bydgoszczy,
- Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Nakle n. Notecią,
- Kujawsko – Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Biuro Terenowe w Nakle n. Notecią,
- Spółka Wodna,
- Pomorska Spółka Gazownictwa, Oddział - Zakład Gazowniczy w Bydgoszczy,
- KPWiK w Szubinie.

Spis tabel

Nr tabeli	Nazwa tabeli	Strona
1.	<i>Dane dotyczące jednostek realizujących połączenia liniami bus</i>	8
2.	<i>Liczba ludności miasta Szubin w podziale na osiedla i ulice</i>	11
3.	<i>Liczba ludności w gminie Szubin</i>	12
4.	<i>Analiza zmian liczby ludności w gminie Szubin</i>	14
5.	<i>Ruch naturalny ludności w mieście Szubin</i>	15
6.	<i>Liczba osób bezrobotnych w gminie Szubin</i>	15
7.	<i>Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Szubin</i>	16
8.	<i>Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon wg sektorów własnościowych</i>	18
9.	<i>Ewidencja podmiotów gospodarczych na terenie gminy Szubin (stan na dzień 31.01.2009)</i>	19
10.	<i>Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD (stan na rok 2007)</i>	20
11.	<i>Charakterystyka gospodarstw rolnych według siedziby gospodarstwa</i>	22
12.	<i>Szkody w powierzchni wybranych upraw spowodowane suszą w 2008 r.</i>	23
13.	<i>Komunalne ujęcia wody na terenie gminy Szubin</i>	26
14.	<i>Eksploatowane ujęcia wód podziemnych do celów rolniczych i przemysłowych</i>	28
15.	<i>Długość czynnej sieci rozdzielczej w km na terenie gminy Szubin w latach 2003 - 2007</i>	30
16.	<i>Połączenie prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.] na terenie gminy Szubin na przestrzeni lat 2003 - 2007</i>	30
17.	<i>Ludność korzystająca z sieci wodociągowej na terenie gminy Szubin na przestrzeni lat 2003 - 2007</i>	30
18.	<i>Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w latach 2003 - 2007 na terenie gminy Szubin</i>	30
19.	<i>Sieć wodociągowa eksploatowana przez KPWiK Sp. z o.o. w Szubinie w 2008 r.</i>	32
20.	<i>Jakość wód ujmowanych w sieci wodociągowej w gminie Szubin w roku 2007</i>	33
21.	<i>Jakość wód ujmowanych w sieci wodociągowej w gminie Szubin w roku 2008</i>	34
22.	<i>Kanalizacja na obszarze miejskim gminy Szubin w latach 2003 - 2007</i>	36
23.	<i>Kanalizacja na obszarze wiejskim gminy Szubin w latach 2003 - 2007</i>	36
24.	<i>Kanalizacja na terenie gminy i miasta Szubin w latach 2003 - 2007</i>	37
25.	<i>Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w latach 2003 - 2007 na terenie gminy Szubin</i>	37
26.	<i>Sieć kanalizacyjna eksploatowana przez KPWiK Sp. z o.o. Szubin - stan na koniec 2008 r.</i>	38
27.	<i>Dane na temat realizacji KPOŚK dla Aglomeracji Szubin – stan na koniec 2007 r.</i>	39
28.	<i>Informacja o ilości ścieków dopływających do oczyszczalni Szubin w 2008 r.</i>	40
29.	<i>Ładunki zanieczyszczeń w ściekach na oczyszczalni Szubin w roku 2008.</i>	41
30.	<i>Ładunki zanieczyszczeń w ściekach na oczyszczalni Szubin w roku 2008 (mg/dm³).</i>	42
31.	<i>Ilość suchej masy osadów powstających na oczyszczalni Szubin w latach 2003-2008.</i>	42
32.	<i>Dane na temat Aglomeracji Potulice – stan na koniec 2007 r.</i>	43
33.	<i>Informacja o ilości ścieków dopływających do oczyszczalni Potulice w 2007 r.</i>	45
34.	<i>Ładunki zanieczyszczeń w ściekach na oczyszczalni Potulice w roku 2007.</i>	45
35.	<i>Ilość suchej masy osadów powstających na oczyszczalni Potulice w latach 2003 - 2007.</i>	46
36.	<i>Zlewnie kanalizacji deszczowej na terenie gminy i miasta Szubin</i>	47
37.	<i>Wykaz podmiotów zajmujących się opróżnianiem zbiorników bezodpływowych i transportem nieczystości ciekłych na terenie gminy i miasta Szubin</i>	49
38.	<i>Drogi krajowe na terenie gminy Szubin (stan na koniec 2008 r.)</i>	57

39.	Wykaz robót drogowo – mostowych wykonanych w latach 2004 – 2008 r. na terenie gminy Szubin	57
40.	Drogi wojewódzkie na terenie gminy Szubin (stan na koniec 2008 r.)	58
41.	Wykaz robót drogowo – mostowych wykonanych w latach 2004 – 2008 r. na terenie gminy Szubin	58
42.	Wykaz robót drogowo – mostowych planowanych do wykonania w latach 2008-2009 na terenie gminy Szubin	59
43.	Drogi powiatowe na terenie gminy Szubin (stan na koniec 2008 r.)	59
44.	Wykaz robót drogowo – mostowych wykonanych w roku 2004 - 2008r. na terenie gminy Szubin	60
45.	Wykaz robót drogowo – mostowych zaplanowanych do wykonania w latach 2008-2011 na terenie gminy Szubin	61
46.	Sieć dróg gminnych wg rodzaju nawierzchni	61
47.	Wykaz obiektów mostowych w ciągu dróg gminnych	63
48.	Plusy i minusy połączenia kolejowego przez Szubin	64
49.	Złoża eksploatowane na terenie gminy Szubin	68
50.	Typologiczne różnicowanie gleb na terenie gminy Szubin	71
51.	Powierzchnia gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych	72
52.	Jakość zwykłych wód podziemnych w 2004, 2005 r.- sieć krajowa	77
53.	Jakość zwykłych wód podziemnych w latach 2000 - 2004 - sieć regionalna	78
54.	Rzeki i ciekі na terenie gminy Szubin	80
55.	Najważniejsze jeziora i ich cechy morfometryczne na terenie gminy Szubin	80
56.	Opis jeziora Sobiejuskiego	82
57.	Stawy hodowlane w gminie Szubin	84
58.	Melioracje na terenie gminy Szubin	85
59.	Wykaz urządzeń wodnych na terenie gminy Szubin	86
60.	Stan czystości jezior w gminie Szubin do 2004 roku	88
61.	Wyniki badań wód kąpieliska nad Jeziorem Wąsoskim (2007 r.)	90
62.	Wyniki badań wód w miejscach zwyczajowo wykorzystywanych do kąpieli (2007 r.)	90
63.	Klasy czystości wód powierzchniowych wg nowej nomenklatury	91
64.	Ocena stanu czystości rzeki Noteć w latach 2004 - 2006	93
65.	Zmiany jakości wód rzeki Noteć w latach 2000 - 2006	94
66.	Ocena stanu czystości rzeki Gąsawka w granicach administracyjnych gminy Szubin w 2004 roku	95
67.	Ocena stanu czystości ciekі Biała Struga w granicach administracyjnych gminy Szubin w 2004 roku	95
68.	Opad pyłu w latach 2005 - 2007 w powiecie nakielskim	98
69.	Opad ołowiu w latach 2005 - 2007 w powiecie nakielskim	98
70.	Opad kadmu w latach 2005 - 2007 w powiecie nakielskim	98
71.	Zestawienie wyników pomiarów pasywnych SO ₂ i NO ₂ prowadzonych w mieście Szubin w latach 2006 - 2007	99
72.	Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa łączna, uzyskane w ocenie rocznej	100
73.	Rozkład emisji zanieczyszczeń w powiecie nakielskim w latach 2004 - 2006	101
74.	Fermy na terenie gminy Szubin	105
75.	Stacje benzynowe na terenie gminy Szubin	106
76.	Główni dystrybutorzy gazu propan-butan w butlach 11 kg na terenie gminy Szubin	106
77.	Struktura funkcjonalna lasów	108
78.	Struktura własnościowa gruntów leśnych gminy Szubin	108
79.	Dominujące gatunki drzewostanów	108
80.	Typy siedliskowe	109
81.	Wykaz terenów zieleni w mieście Szubin	114
82.	Wykaz rodzinnych ogrodów działkowych (ROD) na terenie gminy i miasta Szubin	115
83.	Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Szubin	117

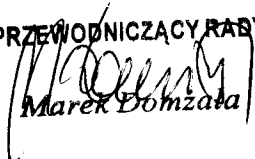
84.	Obszary włączone do „Shadow List” z terenu gminy Szubin	123
85.	Wskaźniki środowiskowe i zrównoważonego rozwoju gminy Szubin	123

Spis rycin

Nr ryciny	Nazwa ryciny	Strona
1.	Lokalizacja gminy Szubin	7
2.	Lokalizacja najważniejszych jezior gminy Szubin	81
3.	Warunki naturalne i antropogeniczne okolicy Jeziora Sobiejuskiego.	82
4.	Ocena jakości wód rzeki Noteci w roku 2004.	92
5.	Zależność strefy ochronnej za zadrzewieniem od gęstości, szerokości, wysokości zadrzewienia	111
6.	Ścieżka przyrodnicza „Folusz koło Szubina”	164

Spis wykresów

Nr wykresu	Nazwa wykresu	Strona
1.	Analiza czasowa liczby ludności w gminie Szubin	14
2.	Struktura użytkowania gruntów w gminie Szubin	17
3.	Struktura użytkowania użytków rolnych (w ha) na terenie gminy Szubin	21
4.	Struktura zasiewów w gminie Szubin	22
5.	Sieć dróg gminnych według rodzaju nawierzchni	62

PRZEWODNICZĄCY RASY

 Marek Domzala